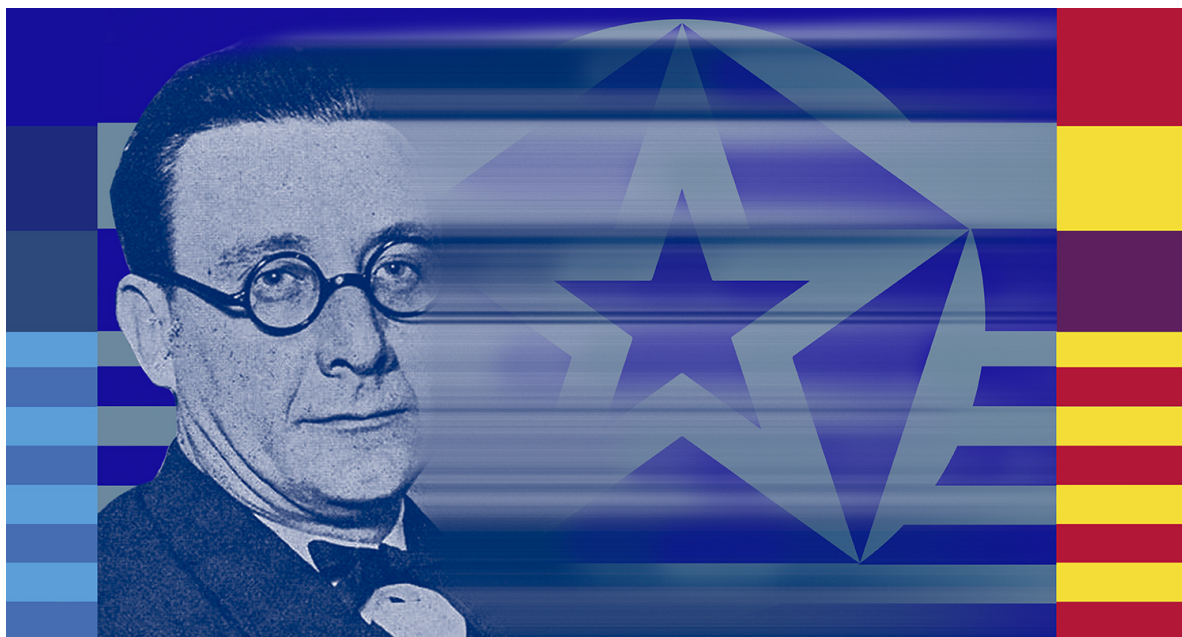

CATALUNYA I LA SOCIETAT DE NACIONS

Lluís Nicolau d'Olwer a la Societat de Nacions

Rokayah Navarro García

Il·lustració: [Jesús Galdón](#)

Aquest any es compleixen 100 anys de la creació d'Acció Catalana, una escissió de les joventuts de la Lliga Regionalista. Entre els impulsors d'aquesta iniciativa, s'hi trobava Lluís Nicolau d'Olwer. Abans que polític, fou un erudit i humanista que es va dedicar a la política, per imperatiu moral, com sempre ho justificava. Amb Acció Catalana, va començar una important carrera política, que el va dur a formar part del Pacte de Sant Sebastià el 1930 i del Comitè Revolucionari que va sorgir d'aquella reunió. Des que es va instaurar la Dictadura de Primo de Rivera el 1923, Nicolau d'Olwer es va exiliar voluntàriament, i a més de participar en afers acadèmics molt importants, i de realitzar un viatge per la Mediterrània, va portar la repressió de la llengua i la cultura catalanes davant la Societat de Nacions. Amb la proclamació de la Segona República, va ser nomenat Ministre d'Economia durant el període constituent i, va representar Espanya a la Conferència Econòmica Mundial a Londres, el 1933; El seu partit, Acció Catalana, va formar part de la candidatura unitària del Front Popular a les eleccions de 1936, i, el març d'aquell mateix any, va ser nomenat Governador del Banc d'Espanya, durant la Guerra Civil. Amb la desfeta de Barcelona i la Segona República, va agafar el camí del llarg exili, primer a França, on patiria persecucions i presó, i a partir de 1946 a Mèxic, on entre 1947 i 1951 va ser l'Ambaixador de la Segona República a l'exili. Va morir a Mèxic el 24 de desembre de 1961.

Aprofitant l'exili

El seu primer exili, a partir de 1923, Nicolau d'Olwer el va viure a cavall entre París i Ginebra, on era la seu de la Societat de Nacions. Sempre que podia, Nicolau d'Olwer donava a conèixer la cultura catalana a l'exterior, i tant ell com altres membres de l'Institut d'Estudis Catalans en aquests anys, van contribuir a consolidar un dels moments més importants de la llengua catalana. Com que la Dictadura de Primo de Rivera volia fer desaparèixer l'Institut d'Estudis Catalans, asfixiant-lo econòmicament, a través la dissolució de la Mancomunitat, el líder d'Acció Catalana va col·laborar estretament amb moltes institucions internacionals per posar en valor el fet diferencial cultural i lingüístic català. A la seu de la Societat de Nacions, Nicolau d'Olwer i Manuel Massó van actuar-hi com a observadors al llarg dels anys que van restar a l'exili, entre 1924-1931 [1].

No obstant això, no tenien gaire esperances per a les minories que no havien estat reconegudes al Tractat de Minories sorgit el 1919. Tanmateix, el 1922 durant la III Assemblea Anual de la Societat de Nacions es va aprovar la proposició de Murray [2], segons la qual es deixava en mans de cada Estat membre, l'oportunitat d'aplicar els mateixos principis del Tractat de Minories, a cadascuna de les seves minories. Així, tant Nicolau d'Olwer com Massó van considerar que aquell marc jurídic era adequat per encabir les pretensions catalanistes [3]. Durant el període de la dictadura, entre 1923 i 1930, es van dur a terme les activitats i accions més importants en favor de la llengua i la cultura catalanes, al voltant de la Societat de Nacions. Per la seva importància i calat, destaquen els treballs de Joan Estelrich [4] i i Maspons i Anglasesell [5].

En virtut de la nova realitat jurídica sorgida dels tractats de pau després de la Primera Guerra Mundial, es garantia a les minories nacionals «*la conservació de llurs característiques espirituals més destacades*» [6]. En el cas de la llengua i la cultura catalanes, des de sectors catalanistes es volia fer valdre aquest principi per a Catalunya. Amb aquest objectiu, el Consell d'Acció Catalana es va reunir a Perpinyà a inicis de 1924, per parlar sobre com abordar el bandejament que la llengua i la cultura catalanes estaven patint sota la dictadura, per tal d'adreçar-se a la Societat de Nacions. Així, l'any 1924 fou de vital importància per a Catalunya en l'àmbit internacional [7] perquè, com digué Artur Perucho «*Es posà el problema català a la Societat de Nacions; [...] i posà, així, la primera pedra de l'edifici...*» [8].

Nicolau d'Olwer fou l'encarregat de redactar el document sorgit de la reunió del Consell d'Acció Catalana, i que s'hauria de presentar davant l'organisme internacional. Abans calia presentar l'escrit a la resta de delegats catalans, i posteriorment sotmetre'l al vistiplau de totes les forces catalanistes. Malgrat els esforços esmerçats, la documentació i súplica adreçades a la Societat de Nacions, no tindrien cap efecte. A partir d'aquí, tant Massó com Nicolau d'Olwer, començaren diversos contactes amb figures destacades de la política internacional, especialment d'aquells països que tenien una delegació a l'Assemblea de la Societat de Nacions. Aquesta tasca es va dur a terme en gran part a Ginebra, però també va portar al nostre home a Londres, Brussel·les i París.

Nicolau d'Olwer va tenir una gran amplitud de mires respecte la Societat de Nacions; argumentava que més enllà d'una organització sorgida per garantir i organitzar la pau, l'organització tenia moltes altres finalitats i un camp d'actuació d'ample espectre

El 28 de juny es va celebrar a Lió l'Assemblea general de la Unió Internacional d'Associacions Pro Societat de Nacions, en la qual Nicolau d'Olwer va proposar una síntesis de les desiderades de les minories no protegides [9]. En aquests moments, el líder d'Acció Catalana va anar a tots els congressos i assemblees de la Societat de Nacions, prenent notes que després enviava a *La Publicitat*. Malgrat l'intent fallit, va saber aprofitar la llibertat de propaganda i, a Ginebra, establí molts contactes amb persones interessades –sobretot periodistes de rotatius destacats– en l'afer de les minories nacionals, a les quals va lliurar informació en anglès i en francès, sobre el plet català [10]. Dues d'aquestes persones interessades van ser el redactor del *Frankfurter Zeitung* i Herr Ewald que van anar a veure a Nicolau d'Olwer i què, fruit d'aquella trobada, va sorgir la idea de fer un Congrés de Minories Nacionals per l'any següent, 1925, i que seria l'origen dels Congressos de les Nacionalitats Europees, en els quals Catalunya tindria un paper destacat [11].

Reflexions sobre la Societat de Nacions

Nicolau d'Olwer va tenir una gran amplitud de mires respecte la Societat de Nacions, malgrat el fracàs que havia suposat la gestió feta a la seu de Ginebra; argumentava que més enllà d'una organització sorgida per garantir i organitzar la pau, l'organització tenia moltes altres finalitats i un camp d'actuació d'ample espectre. Dins de la Societat de Nacions, hi bategaven tres, a parer del líder d'Acció Catalana: la primera en un àmbit molt concret i limitat seria el cercle de «...la que formen les potències fundadores, ex aliades de la gran guerra, per tal de garantir-se mútuament l'execució dels tractats de pau...»; la segona configurada al voltant d'un segon cercle més obert, format per una mena «de confederació integrada per tots els signataris del pacte, amb el principi d'evitar conflictes entre ells i, si esclaten, de solucionar-los per mitjans pacífics...»; i finalment la tercera, un cercle molt més ampli i imprecís «que es manifesta per la col·laboració d'Estats no signataris del pacte, a diverses iniciatives de la Societat (conferència econòmica, desarmament, etc.)»[12]. Nicolau d'Olwer creia que aquest camp d'acció tant ample complicava massa la tasca de l'organització, precisament per l'existència de pobles amb particularitats nacionals fora del context europeu, que de requerir una atenció més precisa per part d'Europa, podria donar peu a una desatenció de la resta.

Un dels retrets internacionals més habituals dirigits a l'organisme era que la Societat de Nacions només pensava en Europa, i per això s'havia gestat el 1926 la lliga panasiàtica. Perquè, tal i com va reconèixer el propi Nicolau d'Olwer, el problema de les minories a Europa era molt diferent al de la resta de continents. Europa tenia en suspens les polítiques relacionades amb les minories, i Nicolau d'Olwer advertia que podien esdevenir una

amenança contra la pau. Al seu parer, era necessària alguna mena de mecanisme o garantia que impossibilités l'opressió de les nacionalitats o minories nacionals dins dels diferents Estats europeus [13].

Encara en aquells anys d'entreguerres, Nicolau d'Olwer confiava en la tasca que es podia dur a terme a la Societat de Nacions; mantenia la fe en la institució, malgrat els seus defectes, tal i com reflexionava a un article a *La Publicitat* del 21 de juliol de 1928. Des de la seva creació, l'organisme internacional, havia interessat cada cop més a l'opinió pública d'arreu del món. Per al líder d'Acció Catalana, això era simptomàtic del pes que la Societat començava a tenir per resoldre afers entre Estats, per a consternació d'aquells que la bescantaven i que apel·laven al replegament a dins de les fronteres pròpies. Per bé o per mal, deia Nicolau d'Olwer, la Societat de Nacions era del tot necessària, no obstant, també era crític i conscient, doncs per a ell probablement calia renovar-la a nivell estructural i funcional. El líder d'Acció Catalana sempre es va distingir pel raonament equilibrat, i en aquestes reflexions s'aprecia una voluntat de defensa de la institució en què reconeix que no se la pot qüestionar per no haver fet allò que no podia fer. I és que la Societat de Nacions havia nascut amb mancances conscients o inconscients, i per tant, un organisme internacional, creat en el context que s'havia creat —després d'una guerra terrible— no podia exercir cap mena de funcions, llevat d'aquelles estipulades i establertes en l'acta fundacional. Nicolau d'Olwer deia que, tot i que la Societat de Nacions probablement no era perfecta, era «*un progrès immense respecte el camp qui pugui d'estats de l'avantguerra*» [14]. Molts anys després, Nicolau d'Olwer afirmaria que «*Macià, a Prats de Molló, havia fet més per Catalunya que tots els memorials adreçats a la Societat de Nacions*» [15], decebut com va restar pels migrats resultats d'intentar internacionalitzar el cas català.

En conclusió, en el context de la Dictadura de Primo de Rivera, a partir de 1923 i vist el bandejament de la llengua i cultura catalanes, els partits catalanistes des de l'exili van dur a terme un seguit d'accions al voltant de la Societat de Nacions. Des de tenir una presència destacada en els diferents organismes vinculats a la mateixa societat, bé fent una veritable tasca paradiplomàtica, com també publicant escrits. L'objectiu de tota aquesta acció estava destinada a sensibilitzar sobre el cas català en concret, en l'àmbit dels Tractats de Minories sorgit uns anys abans, així com singularitzar-se i emmirallar-se amb d'altres minories europees que lluitaven pel seu reconeixement nacional diferencial.

Nicolau d'Olwer sempre es va mostrar procliu a emprar la tribuna de la Societat de Nacions per denunciar la repressió de la llengua i cultura catalanes

Nicolau d'Olwer sempre es va mostrar procliu a emprar la tribuna de la Societat de Nacions per denunciar la repressió de la llengua i cultura catalanes; hi va posar molta fe, però alhora va ser conscient de les mancances de l'organisme. Malgrat els esforços que s'hi van dedicar, finalment es van veure frustrades les intencions d'assolir l'esmentat

reconeixement. Els partits catalanistes van haver d'esperar a la fi de la Dictadura el 1931, i l'arribada de la Segona República, per a què el català i la cultura catalanes, tinguessin el reconeixement per part del Govern central. A partir de 1931, començaria tota una altra lluita.

REFERÈNCIES

- 1 — FABREGAT, 1952: 37.
- 2 — Gilbert Murray (1866-1957) humanista, professor de grec a Oxford i polític del Partit Liberal britànic, Vicepresident de la Lliga d'Estats Pro-Societat de Nacions (1916); Entre 1921-22 va ser el delegat de la Lliga per Sud-Àfrica. Va ser un dels grans impulsors de la revisió dels Tractats de Minors. Malgrat el seu important ascendent durant els primers anys a la Societat de Nacions, Murray va anar perdent el seu rol protagonista, i això es traduiria en pèrdua de força de les seves propostes. Vegeu Seixas Núñez, Xosé Manuel, *El problema de las nacionalidades en la Europa de entreguerras. El congreso de las Nacionalidades Europeas (1925-1938)*, Tesi doctoral, 1992, PDF, pp. 159, 189 i 218.
- 3 — NÚÑEZ SEIXAS, 2010: 113- 206.
- 4 — ESTELRICH, J. (1929) *La qüestió de les minories nacionals*. Per saber-ne més sobre les activitats de Joan Estelrich en aquest període, vegeu també CATTINI, 2009 b: 75-89 «Joan Estelrich i l'Expansió Catalana...»; CORRETGER, 2008: 99-125, *Escriptors, periodistes...*; COLL-VINENT, 2014: 77-100 «Joan Estelrich, un humanista...».
- 5 — MASPONS I ANGLASELL, F. (1929) *Tornant de Ginebra*.
- 6 — PERUCHO, 1930: 218.
- 7 — NÚÑEZ SEIXAS, 2010: 113-206, on l'autor desenvolupa la importància que va tenir la internacionalització del cas català, com una eina de pressió contra el regim dictatorial «...que havia suprimit totes les institucions d'autogovern catalanes i prohibit l'ús oficial de l'idioma català...».
- 8 — PERUCHO, 1930: 237.
- 9 — Vegeu el text a PERUCHO, 1930: 233.
- 10 — PERUCHO, 1930: 235.
- 11 — Per aprofundir en aquest afer, vegeu PERUCHO, 1930.
- 12 — BALCELLS, 2007, «Idees i fets entorn Paneuropa», p. 160, dins *Democràcia contra dictadura*.
- 13 — BALCELLS, 2007, p. 168.
- 14 — NICOLAU, *La Publicitat*, 21/VII/1928, p. 1, «L'opinió pública internacional».
- 15 — NICOLAU, 1958: 35.

Rokayah Navarro García

Rokayah Navarro García és doctora en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona, amb la tesi *Lluís Nicolau d'Olwer. Biografia política i d'exili d'un intel·lectual català, 1917-1961. Cultura, republicanisme i democràcia*, defensada l'any 2017. És docent a les Aules Universitàries per a la Gent Gran de la Universitat de Barcelona, i també imparteix docència a diversos centres cívics de Barcelona. Ha participat en diverses conferències i impulsa rutes guiades i la gestió de clubs de lectura de novel·la històrica.